

ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ТА ЕКСПОРТООРІЄНТАЦІЯ В УМОВАХ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ТА НОВОЇ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ

С початку ХХІ століття процес підвищення рівня індустриального розвитку економіки охопив як розвинуті країни, так і країни наздоганяючого типу розвитку. Стосовно розвинутих країн мова йде навіть про Третю промислову революцію, тоді як у пострадянських країнах цей процес частіше трактують як нову індустриалізацію. Індустриальний розвиток потребує ресурсів для створення нових виробничих потужностей. Цілком зрозуміло, що вітчизняних ресурсів як у вигляді валюти, так і у вигляді нової техніки, технології, кваліфікованих спеціалістів не вистачить для модернізаційних змін у всіх галузях і сферах економіки. Необхідну техніку, технологію, комплектуючі потрібно купувати на світовому ринку, а відповідні платіжні засоби отримувати, експортуючи власну продукцію.

У зв'язку з цим постає питання: яка економічна політика більше сприяє підвищенню рівня індустриального розвитку – експортоорієнтована, або спрямована на імпортозаміщення. Деякі дослідники для прискорення економічного розвитку вважають необхідним імпортозаміщення. Прибічники цієї ідеї звертають увагу на те, що воно дозволяє змінити структуру власної економіки, відмовитися від сировинного експорту. Така економічна політика застосовувалася у 30-ті роки ХХ століття у СРСР. На той час, коли темпи науково-технічного прогресу були нижчими, ніж сьогодні, політика імпортозаміщення, дійсно, дозволила у короткий термін здійснити індустриалізацію, створити власну важку промисловість, машинобудування, енергетику. Разом з тим політика імпортозаміщення орієнтує виробників на продукцію, яка вже існує на світовому ринку. Відтворення такої продукції у країні-реципієнті потребує часу для створення виробництва, підготовки

персоналу. За цей час творці цієї продукції встигають її оновити або навіть відмовитися від неї задля просування на ринок новітньої продукції. Таким чином, роблячи ставку на імпортозаміщення, країна прирікає себе до вічної гонки за лідером і до вічного відставання від нього. Крім цього, така економіка опиняється дуже ізольованою від світового ринку, зорієнтованою на свої власні потреби та ресурси, які не порівнює зі світовими аналогами. Проте інноваціями слід вважати не те, що є новим у місцевому масштабі, для даного національного ринку, а те, що відрізняється принциповою новизною для глобальної економіки. У протилежному випадку, зусилля інженерів, технологів будуть спрямовані на те, щоб відкрити вже відомі речі. Такий тип розвитку веде до вічного відставання. Роблячи ставку на імпортозаміщення певних товарів, виробники уникають конкуренції на світовому ринку. Такі «тепличні» умови ведуть у перспективі до відставання їх продукції від закордонних аналогів. Досить ще свіжий приклад – деякі галузі машинобудування СРСР, продукція яких мала попит на замкненому від світової конкуренції власному ринку. Проте, як тільки ця замкненість була скасована, зіставлення продукції цих галузей зі світовими зразками виявило її неконкурентоспроможність.

З часів індустріалізації СРСР змінилися умови виробництва, прискорилися темпи змін, загострилася конкуренція. Світовий досвід показує, що успіху досягли країни, які зробили ставку на експортну орієнтацію свого виробництва. Таку економічну політику не можна вважати випадковою. Саме про це каже економічна теорія. Використання абсолютних та відносних, порівнянних переваг вітчизняного виробництва набагато корисніше, ніж орієнтація на власні сили у всьому різноманітті галузей. Сферою, у якій Україна має економічні переваги, дослідники називають сільське господарство, перш за все, аграрний сектор. Протягом усього ХХІ століття вітчизняні аграрії наріщують як обсяги виробництва, так і обсяги продажу своєї продукції на світовому ринку. Нині лідерами світового ринку зерна являються розвинуті індустріальні країни. Лідерські позиції вони утримують завдяки забезпеченню власного сільського господарства необхідною технікою власного же

виробництва. Інакше кажучи, сучасне сільське господарство ефективно функціонує як складова частина агропромислового комплексу. Українське сільське господарство працює на іноземній техніці. Зростання аграрної сфери потребує більше техніки, яку придбають на світовому ринку. Однак, зерновий ринок – це ринок стандартизованої продукції. Головною формою конкуренції на такому ринку є цінова конкуренція. На відміну від нього, ринок сільськогосподарської техніки – це ринок диверсифікованої продукції, на якому переважає нецінова конкуренція. За таких умов для сплати за техніку доводиться віддавати все більше і більше власного зерна. Отже, ефективне використання економічних переваг власного сільського господарства потребує вітчизняного виробництва для нього відповідної техніки. В результаті постає проблема імпортозаміщення. Однак, характеризуючи це імпортозаміщення, необхідно враховувати характер сучасного етапу індустріального розвитку, революційні зміни у техніці та технологіях. За таких умов створювати власне сільськогосподарське машинобудування необхідно лише як нову галузь промисловості, а не як галузь, яку відновлюють на базі залишків радянського сільськогосподарського машинобудування. Орієнтація такого виробництва не лише на потреби внутрішнього ринку, але й на потреби світового дозволила би економіці зробити індустріальний ривок.

Такими чином, навіть розробляючи політику імпортозаміщення, необхідно робити ставку на найновітніші досягнення науково-технічного прогресу, розгортання масового виробництва нових, перспективних моделей даної продукції та прагнути бути на світовому ринку першим її виробником та експортером. Саме так будувалася політика експортоорієнтованого промислового виробництва країн, які за короткий час змогли підвищити рівень розвитку економіки, забезпечивши одночасно зростання добробуту населення. При цьому необхідно враховувати і подальші рекомендації економічної теорії – базувати свою економічну політику на виробництві для світового ринку переважно кінцевої продукції з максимальною часткою доданої вартості.